

'NO HISTORY, NO FUTURE'

Maj C. NÖTHLING

Synde 'n geesteswetenskap en 'n evolusionêre vertakking van die Wysbegeerte, gaan die Geskiedenis ook maar mank aan al die tekortkominge van die abstrakte dissiplines. En tog is daar hierdie belangrike verskil: soos my geskiedenisonderwyser baie lank gelede aan my te kenne wou gee, is die historikus 'n man wat met feite werk. 'Kyk, Paul Kruger is op 10 Oktober gebore — nie 'n dag vroeër of later nie. Dit is geskiedenis', het hy probeer verduidelik.

Dit is maar al te waar en 'n feit soos 'n koei. Daarom trag ek om te dink die Geskiedenis is soos die man wat in Antoine de Saint-Exupéry se *Le Petit Prince* die betroubaarheid van sy feitebronne ondersoek. (Hierdie man, 'n aardrykskundige, sê onder meer: 'n Mens skryf vir eers in potlood neer wat die ontdekkingsreisigers te sê het. Jy wag tot dat die ontdekkingsreisiger sy bewyse bring voordat jy dit in inkskrif.)

Dit is dan soos die historikus sy feite sien — *ad valorem*. Die Geskiedenis is dus eintlik 'n wetenskap in die kader van die fisiese dissiplines (Wiskunde, Chemie ens). En die historikus kan op hierdie pynlike trant voortgaan, *nemine contradicente*

Maar die arme Geskiedenis is ook die slagoffer van populêre apriorismes. 'n Goeie voorbeeld is hierdie een: 'There is no future in history' (sic). Foei! Miskien is dit die rede vir skoolverlaters se kwynende belangstelling in die dorre feite van die wêreld se verlede. Hoe kennelik is hierdie stugge benadering nie: die water is deur die meul, en daarmee sal jy nie 'n enkele koringkorrel maal nie.

Ek is egter maar net 'n leek en 'n kolporteur van my eie idees. Ek is ook allesbehalwe 'n historikus. En tog: ek sien die Geskiedenis as 'n pragmatiese dissipline, iets bruikbaar en nie bloot as 'n versameling van feite (en *ceteris paribus*) nie. En dit baseer ek op een fundamentele uitgangspunt, nl dat die mense al te geredelik van die *feit* 'n afgod maak.

Vir die ware historikus is die feit 'n veranderlike faktor. Vandag weet ons dat Paul Kruger op 1 Oktober gebore is al gaan ons voort om op 10 Oktober Krugerdag te vier. Ons beste geskiede-

nisboeke vertel ons die Kasteel in Kaapstad is die oudste bestaande gebou in Suid-Afrika, maar onlangs is 'n huis in Valsbaai ontdek wat in 1673 opgerig is. Ter wille van vereenvoudiging kan die Geskiedenis gesien word as 'n lang kroniek wat nooit absoluut en volledig kan wees nie en waarin heelwat detail ontbreek. Dit is eenvoudig so dat die somtotaal van feite waaruit 'n gebeurde bestaan, nie sonder 'n mate van verlies verhaal kan word nie.

Wetgewing ivm die bewaring en ontsluiting van argiewe maak waardevolle informasiebronne vir die historikus wat resente gebeure beskryf ontoeganklik, en dit kan gestel word dat volledigheid en juistheid (lg in dié sin as 'n relatiewe begrip) op 'n tydskaal progressief toeneem. Kitshistoriese werke soos Chaim Herzog se *Day of Atonement* en *The Yom Kippur War* (1975) wat die Oktober-oorlog (1973) beskryf, staan in terme van juistheid op 'n laer peil as Edgar O'Ballance se kroniek *No Victor, No Vanquished* wat in 1978 verskyn het. Daarom is geskiedskrywing as een van die primêre funksies van die Geskiedenis 'n ewigdurende proses van besinning, herverkenning en regstelling.

Geskiedenis is egter nie slegs 'n beskrywende dissipline nie, maar ook 'n vertolkende wetenskap. Dit beteken dat die vasgestelde *feit* in 'n wyer konteks geïnterpreteer word waardeur nuwe feite of aannames in 'n generatiewe proses geskep word. Dit impliseer weer dat daar in die Geskiedenis haas min sprake van 'n absolute dogma kan wees; dat die historikus hom nie alleen besig hou met 'n kronologiese ordening van feite nie, dog in sy historiese skildering gebruik maak van kriteria en sekere logiese beginsels — hy kan feite beoordeel, selekteer en negeer, en dit beklemtoon wat hy as belangrik beskou.

Maar genoeg hiervan. Met die sekere wete in my gemoed dat die Geskiedenis altyd 'n vakwetenskap vir die toekoms is, wil ek die implikasies hiervan vir ons eie geskiedenis in oënskou neem. Om sommer 'n groot klip in die bos te gooi, meen ek dat plaaslike geskiedskrywing nog altyd met oogklappe plaasgevind het vanweë eksterne oorwegings soos oa nasionalisme, patriotisme,

politiek en vooroordeel. Ten einde ter saaklik te wees, kan ek maar slegs na ons krygsgeskiedenis verwys.

Wat die vroeë tydperk betref, het ons krygshistorici relatief min aandag geskenk aan die tallose oorloë wat die ontwikkelingsgeskiedenis van hierdie land gekenmerk het. Wat die inheemse swart volke betref, is die meeste historiese boekstawing deur etnoloë (Vedder ea) gedoen en beskrywings vanuit 'n militêre gesigshoek (vgl Becker) is maar van resente aard. Eerder sien ons 'n oormatige toeligting deur historici en kwasi-historici oor die Tweede Vryheidsoorlog. En selfs in dié opsig is daar steeds ontsaglike leemtes — die feit dat die gewraakte 27 000 ongevalle aan Boerekant in die konsentrasiekampe heelwat minder was as ongevalle onder swartes, kan as vertrekpunt gebruik word vir 'n studie oor die rol van anderskleuriges in hierdie stryd.

Dan is daar die oorloë in ons eie tyd. Die Joom Kippoer-oorlog het feitlik 'n nuwe era in die krygsgeskiedenis ingelui, en wel dié waarna ek reeds verwys het te wete die sg 'kitsch'. Die grootste beswaar hierteen is natuurlik steeds die wette wat argivalia agter slot en grendel hou afgesien van die beperkinge wat geheimhouding stel. Daar is nietemin heelwat meriete in dié imminente benadering, veral as fasiliteite hiervoor geskep word.

Ongelukkig word die krygshistorikus se funksie in militêre kringe veelal beskou as die geveg se post mortem. Hy moet hom verlaat op die verslae en dagboeke van mense wat in die hitte van die

stryd beslis nie aan die welvaart van die Geskiedenis dink nie.

Hierdie probleem kan enigsins verlig word indien die historikus as deel van die gevegsmag beskou en aangewend word net soos dit met fotografe in die Tweede Wêreldoorlog die geval was (vgl Capa). Dit spreek vanself dat hy nie alleen eerstehandse inligting in 'n waarnemingstatus het nie, maar dat hy hom in die hitte van die stryd ten volle kan wy aan sy rol. Hy het die geleentheid om persone tydens en direk na 'n oorlog te ondervra.

Dit gaan hier egter nie om geskiedskrywing ter wille van die geskiedskrywing self nie. In dié verband geld die beginsel van aktualiteit, dws die 'historiese' verslag word so gou moontlik beskikbaar gestel aan militêre beplanners en bevelvoerders met die oog op evaluering. (Historici het 'n belangrike rol gespeel in die opstel van die Agranat-verslag wat deur Israelse krygslui bestudeer is ten einde heersende doktrines van oorlogvoering te hersien en die weermag te herorganiseer.)

Dit is dus duidelik dat die krygshistorikus 'n veelsydige rol het om te vervul. Nie alleen moet hy oor 'n breë militêre agtergrond beskik nie maar hy moet ook in staat wees om op die drieledige basis van beredenering (tese, antitese en sintese) veldslae en operasies te vergelyk en gevolgtrekkings vir toekomstige gebruik te stieleer. In 'n sekere sin moet hy ook oor die vermoë beskik om oor die toekoms van oorlogvoering te spekuleer.

Daarom sê ek: 'No history, no future.'